

Анотація

М.И.Кальчук

Дидактическая сказка на уроках обучения грамоты: с опыта использования идей Василия Александровича Сухомлинского

В статье раскрывается подход содержательной модернизации периода обучения грамоты через занимательные формы работы с использованием дидактической сказки и обучение письма за генетическим принципом.

Ключевые слова: дидактическая сказка, интерес, радость творчества, генетический метод обучения письма.

Summary

M.I.Kal'chuk

Didactic Tale at the Lessons of Teaching Literacy: from the Experience of Usage Vasyl' Oleksandrovych Sukhomlyns'kyi's Ideas

The approach of substantive modernization of the period of teaching literacy through entertaining forms of work using didactic tale and teaching writing according to the genetic principle have been revealed in the article.

Key words: didactic tale, interest, joy of creativity, genetic method of teaching writing.

Дата надходження статті:

„4” червня 2011 р.

УДК 371.13

К.А.КАПЛУНОВА,

викладач

(м.Миколаїв)

В.О.Сухомлинський про формування колективних взаємин у дітей старшого дошкільного віку

У статті розкриваються й узагальнюються погляди видатного педагога В.О. Сухомлинського на формування колективних взаємин у дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: формування, колектив, взаємини, старший дошкільний вік.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Нова парадигма освіти ХХІ століття зорієнтована на людину нової культури, на формування творчої самореалізації та розкриття її потенціалу.

Колективні взаємини дітей старшого дошкільного віку, активізація закладених природою здібностей і задатків сприяють умінню самоорганізуватися, виявляти творчу активність, ініціативність, оригінальність у різнобічних колективних взаєминах. Саме творчий підхід до справи є однією з умов формування у дітей старшого дошкільного віку колективних взаємин. Велика увага надається цьому питанню в державних документах, що стосуються освіти оскільки формування колективних взаємин дітей дошкільного віку є актуальною проблемою сучасності.

Проблема формування колективних взаємин у дітей старшого дошкільного віку знайшла широке обґрунтування в Законі України „Про дошкільну освіту”, в Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні.

У нашому суспільстві колективні взаємини характеризуються дружнім співробітництвом, взаємоповагою, піклуванням людей один про одного, взаємодопомогою.

За В. Сухомлинським, людину потрібно виховувати, орієнтуючись на майбутнє, враховуючи об'єктивні соціальні тенденції, моральні цінності суспільства. Саме тому педагоги повинні мати чітке уявлення про суспільний ідеал, ідеал особистості в ньому та про їх взаємостосунки.

Формування колективних взаємин треба починати з дошкільного віку. Дошкільники тільки тоді будуть ставитися до інших з розумінням та повагою, коли відчуватимуть повагу і розуміння до себе. Доброзичливі взаємини з вихователем, який є авторитетною для дошкільників людиною, мають дуже важливе значення для соціального розвитку особистості.

Аналіз досліджень і публікацій... Шляхи формування дитячих взаємин розглядали Р. Жуковська, О. Киричук, О. Кульчицька, Т. Маркова, Л. Пенєвська, Т. Репіна, В. Сухомлинський.

У пошуках ефективних засобів виховного впливу часом забувають про взаємини, які природно виникають між педагогом і вихованцем. А саме зміст і характер цих взаємин має вирішальний вплив на формування особистості дитини.

Над проблемою формування колективних взаємин дітей і педагогів працювали Л. Артемова, О. Баклатов, Г. Григоренко, Р. Жуковська, О. Киричук, Я. Коломінський, О. Кульчицька, Ф. Левін-Шіріна, Т. Маркова, В. Нечаєва, Л. Пеньєвська, Т. Репіна, Р. Рембург, К. Щербакова.

Реалії сьогодення такі, що, у багатьох дошкільних навчальних закладах не створено належних умов для формування колективних взаємин у дітей старшого дошкільного віку. Майже зовсім випала з поля зору педагогів важливість формування колективних взаємин.

Наукові праці з проблеми колективних взаємин А. Богуш, К. Бюлера, Г. Григоренко, Н. Короткова, П. Лесгафт, Д. Менджеріцька, Н. Михайленко, В. Нечаєва, А. Сікорський, В. Сухомлинський, Т. Репіна, О. Усова, І. Фрадкіна розкривають вплив середовища на формування колективних взаємин.

Для уточнення вихідних позицій використовувались положення Національної доктрини розвитку освіти XXI століття, програми виховання дітей дошкільного віку: „Малятко”, „Дитина” і діюча програма „Я у Світі”.

Формулювання цілей статті... Метою статті є теоретичне обґрунтування поглядів В. Сухомлинського на формування колективних взаємин дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу... В Українській радянській енциклопедії дається визначення колективу, а саме: „колектив (від лат. *collectivus* – збірний) – суспільна форма об'єднання людей, що виникає на основі їхньої спільної праці, спільних громадських інтересів” [8, с.276].

За педагогічним словником колектив – „це об'єднання дітей, життєдіяльність якого визначається цілями й завданнями, що впливають із потреб суспільного, колективного та індивідуального розвитку” – за педагогічним словником С.Гончаренко. Стосунки між дітьми (ділові і особистісні) є гуманними, характеризуються взаємною повагою і відповідальністю, спільним прагненням до загального успіху [2, с.170].

Аналіз роботи дошкільних навчальних закладів свідчить про те, що не всі вихователі приділяють достатню увагу формуванню колективних взаємин дітей у процесі їх повсякденної взаємодії, часто пускають їх на самоплив. Тоді в групі виникають взаємини, які не лише гальмують розвиток у дошкільників доброзичливого ставлення до своїх товаришів, а навіть породжують відверто неприємні прояви щодо однолітків – неповагу, байдужість, приниження гідності.

Майже зовсім випала з поля зору педагогів важливість формування колективних взаємин. Мусимо констатувати, що багатьом педагогам не вистачає і суто професійної підготовки для регулювання взаємин між однолітками.

Висвітлення питань, які розкривають шляхи формування колективних взаємовідносин дітей, має важливе значення для педагогічної практики, зокрема поліпшення виховного процесу в дошкільному навчальному закладі.

Питання впливу дитячого товариства на формування суспільних якостей у дошкільному віці досліджував В. Сухомлинський. Розуміючи під суспільністю найпростіші прояви дитячої взаємодії, вчений вбачає в них першу ступінь на шляху розвитку вищої форми поведінки – колективізму. Перебування в дитячому товаристві вимагає від дитини ряду суспільних умінь. Серед них – уміння ввійти в товариство ровесників, домовитися з ними, діяти, не заважаючи іншим. Оволодіння цими найпростішими елементами взаємодії дає змогу дітям вільно налагоджувати стосунки з однолітками.

Вміння жити й діяти в колективі формується в нерозривній єдності з повсякденною життєвою практикою взаємин дітей. Вікова група дошкільного навчального закладу є тим мікросуспільством, в якому дитина перебуває щодня протягом кількох років. Тут між дошкільниками зав'язуються взаємовідносини, виникають різноманітні зв'язки, формується певне ставлення один до одного, нагромаджується життєвий досвід.

У кожній віковій групі складається певна соціально-психологічна атмосфера. І тут вирішальною є роль вихователя. Саме він вводить у побут дітей певні знання, моральні норми, оцінює поведінку дітей, формує в них певне ставлення до різноманітних явищ навколишньої дійсності, допомагає формувати колективні взаємини. Важливе значення мають і взаємини між окремими дітьми. Суть і характер зв'язків і залежностей, які складаються між дітьми в умовах щоденних ігрових дій, визначають їх поведінку, вчинки: згуртованість, поступливість чи конфліктність у розв'язанні спірних питань. Вплив дорослих і дитячі взаємини в цілому створюють певну соціальну й психологічну атмосферу, в якій виявляється й формується особистість дитини та колектив групи дошкільного навчального закладу. Це середовище може сприяти формуванню колективних взаємин, моральному розвитку дітей, а може його вповільнювати, ускладнювати. Для одних дітей воно може бути сприятливим, для інших – ні. Залежно від середовища діти легко піддаються виховному впливу дорослих чи протистоять йому свідомо або мимоволі [3, с.116-118].

У процесі взаємодії діти впливають один на одного. У взаєминах з однолітками виявляється сутність кожної дитини: її моральні уявлення, інтелект, ставлення до навколишньої дійсності. Усе це зумовлює поведінку, вчинки, висловлювання дітей та оцінку ними вчинків і суджень інших. Виявляючи свої знання, вміння, вони ознайомлюють з ними ровесників. Ті ж непомітно для себе засвоюють те, що знають і вміють інші. По суті, відбувається взаємне збагачення дітей моральними уявленнями, знаннями про навколишнє життя, різними вміннями, тобто взаємна передача певного соціального досвіду.

Перебування дитини в товаристві ровесників є передумовою для формування в неї колективних взаємин: вміння налагодити взаємини, увійти в товариство однолітків, домовитися з ними; вміння висловлювати свої бажання, погоджувати їх з бажаннями й намірами інших, переконувати ровесників у правомірності своїх міркувань, пропозицій, вміння рахуватися з інтересами інших, ділитися іграшками, разом користуватися ними, вміння справедливо розподіляти ролі в грі. Ці найпростіші суспільні якості – перша сходинка на шляху розвитку вищої форми поведінки – колективізму, що є основою відносин всіх людей, усіх членів нашого сучасного суспільства.

В. Сухомлинський стверджує, що вже у дошкільному віці між дітьми виникають і складаються різноманітні зв'язки, залежності, оцінки, які виражаються в їх взаєминах. Вивчення суті і характеру дитячих колективних взаємин, які складаються в мікросередовищі дошкільників, є неодмінною передумовою цілеспрямованого формування суспільних якостей особистості в процесі її взаємин з однолітками. Видатний педагог В. Сухомлинський стверджував, що „Колектив – дитячий – дуже складна єдність. Це річка, яка живиться тисячами струмків. Колектив створюється поступово, крок за кроком” [6, с.562].

Є різні способи вивчення взаємин дітей, завдяки яким можна створити більш-менш об'єктивну картину зв'язків, що існують у групі дітей в умовах їх щоденного перебування в дошкільному навчальному закладі. „Вимогливість, відповідальність, підкорення і керівництво, – це дуже важливі основи, за глибоким переконанням вченого на яких тримається колектив, але без інших, таких же важливих основ колективу нема й бути не може” [6, с.563].

Закономірні й такі колективні взаємини, коли дитина змушена вступати у взаємини з малопривабливими для неї ровесниками через те, що останні в добрих взаєминах з її другом. Таким чином, діти, які ніяк не пов'язують себе один з одним при опитуванні, виявляються фактично втягнутими у взаємовідносини.

Звертання-доручення вихователя до дітей орієнтують їх, як слід поведися у тому чи інших випадках, допомагають помічати, що ровесник потребує допомоги. Діти оволодівають практичним досвідом взаємодії та взаємодопомоги в колективі однолітків, що сприяє їхньому моральному розвитку.

Педагог повинен шукати індивідуальний підхід до кожного свого вихованця. Добре знання причин і байдужого ставлення деяких дітей до однолітків допомагає і вихователю знайти адекватні прийоми впливу на них з метою стимулювання колективних форм взаємин.

Василь Сухомлинський був впевнений, що міцно згуртує дітей, переконує у необхідності колективних зусиль, дає відчутні результати їхня праця в квітнику та на городі. В процесі догляду за рослинами діти поступово розуміють залежність стану рослин від догляду за ними. Доручаючи дітям догляд за городніми культурами та квітами, варто нагадувати їм, що коли хтось з них виконуватиме роботу похапцем, неякісно, рослини можуть загинути, а тоді марно пропаде праця всіх дітей групи, які висівали, поливали та пропальовали їх. Усвідомивши такий взаємозв'язок своєї праці з працею інших, діти починають не лише відповідальніше ставитися до завдань, а й з власної ініціативи допомагати товаришам, прискіпливіше оцінювати якість виконання доручень. Так поступово формується розуміння взаємозалежності, взаємодопомоги, колективних взаємин та суспільної користі трудових справ.

Звичайно, далеко не всі діти однаково розуміють, чому потрібно допомагати іншим, погано усвідомлюють взаємозв'язок праці тих, хто зайнятий однією справою. Діти, яким завжди допомагають, іноді сприймають це як належне, а тому – часто залишають незавершену справу на своїх помічників й спокійно йдуть гратися. Подібні прояви на думку Василя Сухомлинського потребують негайної реакції вихователя, оскільки вони як правило завжди призводять до виникнення конфліктів між учасниками діяльності. З такими дітьми потрібно проводити індивідуальну роботу, їх треба переконувати, що справжні друзі так не поведуться, на конкретних прикладах довести, що від зусиль, старань кожного залежить кінцевий результат роботи, стимулювати до спільного переживання успіхів.

Колективна діяльність породжує між учасниками різні типи взаємин залежно від того, наскільки правильно її організовує педагог:

- взаємини дружньої взаємодопомоги, для яких характерне справжнє співробітництво, бажання допомогти товаришеві, якщо в цьому є потреба;
- взаємини партнерства, які характеризуються формальним співробітництвом, що ґрунтується на розподілі праці та додержанні законів рівності для досягнення колективної мети;
- взаємини співіснування, сусідства, для яких характерне вболівання кожного учасника за успіх власної частини роботи при відсутності будь-якої турботи про колективний успіх.

На сучасному етапі розвитку суспільства проблема колективних взаємин дітей старшого дошкільного віку потребує особливої уваги. „Колектив – це не щось таке, яке з’являється невідомо звідки. Колектив – це творіння педагога. У колективі, як у краплі води, відбиваються виховні ідеали педагога, його світогляд” – зазначав педагог-практик В. Сухомлинський [6, с.563].

Колективні взаємини дітей старшого дошкільного віку в грі розвивають художні здібності та естетичні смаки дошкільника, формують цілеспрямованість, самостійність, наполегливість. У грі формуються колективні взаємини дітей, вони вчаться порівнювати, відрізняти добре від поганого, товаришувати, дружити, взаємодопомогати спираючись на приклад близьких людей, намагаються бути турботливими, відповідальними і дисциплінованими.

Одним із найтонших, найінтимніших гуманістичних шляхів виховання є метод впливу на особистість: безпосередній вплив педагога і вплив колективу. Вчений підкреслював, що вплив колективу на особистість має змінюватися непомітно і тактовно; тут необхідні чуйність, висока культура вихователя. Щодо влади педагога над дитиною, то це – інструмент, потрібний і водночас дуже небезпечний. Все залежить від того, як саме ним користуватися: чи „зробити непомітну тонку операцію”, чи „розпанахати ніжну тканину дитячої душі”, з якими мотивами і душевними спонуканнями підходити до дитини. Методи, що допомагали В. Сухомлинському створювати у „Школі радості” особливий дух взаємин між вихователем і дитиною, між самими дітьми, свідчать про те, що Василь Олександрович перетворив звичайну сільську школу на справжню наукову лабораторію гуманізму і став подвижником педагогіки гуманізму, присвятивши своє життя і діяльність пропаганді та впровадженню її принципів у теорію і практику вітчизняної і світової педагогіки [1, с.34].

Слово колектив у педагогічній системі В. Сухомлинського означає дошкільний колектив, і домашнє оточення, з якими дитина проживає в дошкільному навчальному закладі, і всіх, з ким дитина вступає в різноманітні багатогранні взаємини: „Колектив – це не якась безлика маса. Він існує як багатство індивідуальностей. І якщо вихователь сподівається, що виховна сила колективу передусім в ігрових діях. Виховна сила колективу починається з того, що є в кожній окремій дитині, які духовні багатства має кожна дитина, що вона привносить у колектив, що дає іншим, що від неї беруть діти” [5, с.28]. Отже, за В. Сухомлинським, формування справжніх колективних взаємин – означає навчати своїх вихованців бачити в світі найголовніше – людину, віддавати фізичні й духовні сили в ім’я її щастя і радості [5, с.15].

Вчений В. Сухомлинський зазначав, що „Колектив будується, образно кажучи, на кількох наріжних каменях: ідейна спільність; інтелектуальна спільність; емоційна спільність; організаційна спільність” [6, с.563].

Свою високу педагогічну культуру взаємин з колективом В. Сухомлинський безпосередньо переносив у між людські сосунки і такого ж ставлення вимагав від вихователів і дітей дошкільного віку, до яких він звертався, і з цього приводу писав: „Умій відчувати перед із собою дитину, вмій розуміти її думки, бачити в її очах складний духовний світ – радість, горе, біду, нещастя. Думай і відчувай, як твої вчинки можуть відбитися на душевному стані іншої дитини” [5, с.46].

В. Сухомлинський вбачав проблеми колективних взаємин не тільки в теоретичному плані, а й у практичному, оскільки він безпосередньо втілював суспільно значимі взаємостосунки окремих вихованців і колективу вихованців у своїй та практичній роботі колег дошкільних навчальних закладів.

У своїй праці „Формування виховного впливу колективу на особистість” учений підкреслював, що суспільна сутність людини виявляється в її відносинах з іншими людьми. Пізнаючи світ і себе як частину світу, вступаючи в стосунки з людьми, які задовольняють її матеріальні і духовні потреби, дитина включається в суспільство, стає його членом, що і є соціалізацією [5, с.448].

Саме в дитинстві одночасно з пізнанням перших найважливіших життєвих істин утверджується у свідомості етичний досвід. У дитячому віці особливо розвинута чутливість до людських страждань, несправедливості. На думку педагога, одна з найважливіших умов успішного виховання дітей – навчити відчувати людську душу, переживати за долю іншої людини, тому що в подальшому моральне, естетичне, емоційне виховання підлітків немислиме без розвитку в них здатності відчувати відтінки думок і почуттів людей.

В. Сухомлинський звертав увагу саме на педагогічний аспект соціалізації. Саме вона є однією з найважливіших передумов формування виховної сили колективу. Від того, як кожен індивідуум, котрий став членом колективу, включається в суспільство, залежить формування, з одного боку, здатності колективу впливати на особистість, з іншого – здатності особистості піддаватися впливові інших людей, жити в колективі, будувати свої стосунки. На думку вченого, правильна соціалізація можлива лише тоді, коли дитина свідомо прагне до гармонії власного „Я” з інтересами інших людей, уміє поступатися своїми бажаннями в інтересах загального блага.

Перебування дитини в дошкільному навчальному закладі сприяє становленню соціального досвіду, соціальної компетентності, досвідченості, обізнаності; у дошкільника формуються певна соціальна поведінка, здатність бути адекватним ситуації, вимогам і сподіванням авторитетних дорослих; розвиваються соціальні потреби, здібності, мотиви поведінки та діяльності. Значення соціального розвитку для особистісного становлення полягає, передусім, у формуванні соціальної компетентності, гарантує усвідомлення дитиною того, як слід себе поводити, щоб бути гармонійною, співзвучною з іншими, почувати себе в будь-якому товаристві комфортно.

Щоб уміло здійснювати педагогічно продуманий навчально-виховний процес у колективі, кожному вихователю слід мати чіткі уявлення про основу функціонування дитячого колективу. Основою існування дитячого колективу є декілька їх особливостей та принципів.

1. Багатство відносин між дошкільниками та вихователями. Спільність, багатогранне переплетення інтересів вихователів та вихованців, спільне задоволення духовних потреб, взаємне збагачення і постійна передача духовних багатств – ось неодмінні риси дитячого колективу. Там, де воно виступає частиною багатогранного життя – бажане й захоплює. Колектив живе багатим, повноцінним духовним життям тоді, коли в ньому є ідейні, громадські, інтелектуальні, трудові, естетичні відносини.

2. Взаємовідносини поза дошкільним навчальним закладом. Вихователь та дитина-дошкільник мають діяти разом і як двоє громадян – лише за цієї умови вони зможуть бути в повному розумінні між вихователем і вихованцем. Дошкільне життя має бути таким, щоб у ньому завжди діяла радість за суспільство.

3. Ініціативність та творчість. Тільки за умови, що кожен член колективу є активним учасником процесу виховання, можливі справжня самодіяльність, творчість, ініціатива.

4. Умноження інтелектуальних багатств. Важливою умовою функціонування дитячого колективу є постійне множення інтелектуальних багатств.

5. Дисципліна. Важливо щоб у колективі були такі взаємовідносини, коли кожна дитина відчуває і дорожить честю колективу. Дуже важливо, щоб були створені такі трудові, товариські, творчі обставини в колективі, за яких би дитина ставила вимоги перед собою, відчувала відповідальність перед колективом [1].

На думку В. Сухомлинського колектив формується не одразу він має пройти декілька стадій:

На *першій стадії* важливо сформулювати перед вихованцями педагогічні вимоги, зрозумілі за змістом. Здійснюють також інтенсивний вплив на дошкільників, формують ядро активу з дітьми, які виконують вимоги режиму і правила для дітей дошкільного віку, вимогливі до себе й до інших, мають організаторські здібності. Цю стадію розвитку колективу не слід затягувати. Якщо дошкільники довго залежать лише від педагогічного колективу, вони звикають до цього і згодом їх важко змусити взаємодіяти з однолітками.

На *другій стадії* вимоги педагога підтримує частина вихованців, актив ставить вимоги до товаришів і до самих себе. Ця стадія починається створенням колективних взаємин. В колективі триває процес вивчання один одного, пошуки товаришів і друзів.

На *третьій стадії* вимоги висуває колектив. Цього досягають, згуртувавши вихованців у єдиній діяльності. Вихователь працює з колективом, допомагає йому завоювати авторитет серед дошкільників, контролює його діяльність, прагнучи залучити до нього найбільше дітей з метою посилення його виховних можливостей.

На *четвертій стадії* кожен дошкільник сприймає колективні, загальноприйняті вимоги, як вимоги до себе. Створюють умови для нових, складніших вимог, які висуваються в процесі розвитку колективу, розширюються права та обов'язки активу, ускладнюються види діяльності колективу [1].

На всіх стадіях розвитку дошкільного колективу педагоги цілеспрямовано працюють над його згуртуванням. Важливою у цій роботі є система – низка послідовно поставлених перед колективом цілей, досягнення яких зумовлює перехід від простого задоволення до глибокого почуття обов'язку, способу життя дітей-дошкільників, який сприяв би розвитку колективних взаємин. Василь Сухомлинський радив дотримуватись певних законів, які впорядковують діяльність та особливості колективу дошкільників:

- якщо діти живуть в умовах постійної критики, вони навчаються засуджувати;

- якщо діти живуть в умовах ворожнечі, вони навчаються насильства;
- якщо дитину постійно висміювати, вона навчається зневажати себе;
- якщо дітей постійно соромлять, вони навчаються відчувати постійну провину;
- якщо діти живуть в умовах толерантності, вони навчаються терпимості;
- якщо дітей підтримують, вони навчаються впевненості в собі;
- якщо дітей хвалять, вони навчаються самоповаги;
- якщо діти живуть в умовах справедливості вони навчаються бути справедливими;
- якщо діти живуть у безпеці, вони навчаються довіряти;
- якщо діти живуть з визнанням, вони навчаються дружелюбності, вони навчаються знаходити любов до землі [1].

В. Сухомлинський вважав, що вихованці повинні постійно створювати відносини, які орієнтовані на задоволення інших людей, а не на самого себе.

Педагогам необхідно виховувати дітей таким чином, щоб кожен член маленького колективу сприймався як член родини, щоб дитині не шкода було віддати товаришу улюблену іграшку, пожаліти його, коли він плаче, відчутти самому біль і радість іншого. Чим глибше в душу дитини увійшли ці переживання, тим більше в неї сформується емоційна чуткість до власної поведінки.

Технологія творчості та виховання дитячого колективу В. Сухомлинського набагато років випередила свій час. Тому аналіз його праць, на сучасному етапі, становить великий інтерес для педагогічної науки. Кожному вихователю, організатору педагогічної роботи слід мати чітке уявлення про основні принципи функціонування дошкільного колективу. Виховання дошкільного колективу, на думку вченого, полягає в тому, що ідейно-стійкі, духовно-багаті, вихователі дошкільного навчального закладу, вчать дітей жити. Вчити жити, як вважає В. Сухомлинський, – найскладніша й найтонша наука. Її азбучні істини: знати, що робитиме кожен вихованець не тільки завтра, а й через рік, через 5 років, знати, що лежить в основі спілкування людини з людиною, які духовні багатства здобуде людина в колективі і принесе у колектив.

Отже, на думку В. Сухомлинського, виховання в колективі дає можливість кожній окремій особі розвивати свої здібності, зберігати свою індивідуальність, вчить співчувати та співіснувати разом з іншими. А головне завдання педагога – допомогти кожному вихованцю знайти себе і своє місце серед людей.

Висновки... Проаналізувавши педагогічні погляди В. Сухомлинського на проблему формування колективних взаємин у дітей старшого дошкільного віку, ми можемо стверджувати, що видатний гуманіст ХХ ст., випередивши свій час, ставив і намагався вирішувати такі питання, які є актуальними в наші дні.

Список використаних джерел та літератури:

1. Антонець М. Я. Проблеми діяльності вчителя у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського : [моногр.] / Михайло Антонець. – [3-те вид., допов.]. – К. : Четверта хвиля, 2010. – 212 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 373 с.
3. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкільця : у 3-х ч. / Лисенко Н. В., Кирса Н. Р. – Ч. 2 : навч. посіб. – К. : Слово, 2010. – 360 с.
4. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1975. – 234 с.
5. Сухомлинський В. О. Методика виховання колективу / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори : у 5 т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 1. – 654 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 2. – 670 с.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 3. – 670 с.
8. Українська радянська енциклопедія. Колектив // В : 11 т. – К. : Головна редакція української радянської енциклопедії, 1980. – Т. 5. – С. 276.

Анотація

Е.А.Каплунова

В.А.Сухомлинский о формировании коллективных взаимоотношений у детей старшего дошкольного возраста

В статье раскрываются и обобщаются взгляды выдающегося педагога В.А. Сухомлинского на формирование коллективных взаимоотношений у детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: формирование, коллектив, взаимоотношения, старший дошкольный возраст.

Summary

К.А.Kaplunova

V.O.Sukhomlyns'kyi about collective relationship formation of the children of senior preschool age

The article covers and summarizes the views of famous teacher V.O.Sukhomlyns'kyi on the establishment of collective relations of the children of senior preschool age.

Keywords: formation, group, relationship, senior preschool age.

Дата надходження статті:

„27” серпня 2011 р.